

щодо торгівлі людьми
та незаконного ввезення
мігрантів у контексті
переміщення,
спричиненого війною
в Україні

Малюнок обкладинки та ілюстрації © Yasser Rezahi

Ключові аспекти дослідження¹

Передумови дослідження

Це дослідження UNODC вивчає масштаби та ризики торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів у контексті переміщення понад 6,7 млн біженців з України з лютого 2022 року. Дослідження спирається на офіційні дані, статистику та інформацію; доступну літературу; малоімовірнісне опитування понад 1 600 біженців з України; та інтерв'ю з ключовими інформантами та біженцями в трьох європейських приймаючих країнах та в Україні у 2023-2024 роках.

Повний текст дослідження можна завантажити з www.unodc.org англійською та українською мовами.

Ключові повідомлення

- Дослідження показує, що безвізовий режим, тимчасовий захист (або подібні національні схеми захисту) і масштабні заходи проти торгівлі людьми в Європі ефективно пом'якшили ризики торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів в контексті переміщення, спричиненого війною в Україні, яке, враховуючи його швидкість і масштаб, могло бути серйозним.
- Враховуючи ризики експлуатації, війну, що триває, і велику кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців, які все ще страждають від нього, безвізовий режим, тимчасовий захист і жорсткі заходи боротьби з торгівлею людьми можуть і надалі захищати людей, які залишили Україну через війну, хоча певним уразливим групам потрібно приділяти більше уваги.
- Дослідження вказує на те, що, якщо застосувати ці заходи до переміщення населення або міграційних рухів, вони можуть зменшити випадки торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів.
- Потенціал українських учасників боротьби з торгівлею людьми має підтримуватися та розвиватися для забезпечення ефективного виявлення внутрішньої та транскордонної торгівлі людьми, включно з формами торгівлі людьми, характерними для війни або загостреними внаслідок війни.

¹ Ця публікація є неофіційним перекладом тексту англійською мовою і не була офіційно відредагована.

На додаток до торгівлі людьми для цілей примусової праці та сексуальної експлуатації, до форм, характерних для війни або загострених внаслідок війни, належать експлуатація в умовах збройного конфлікту, використання шахрайських гуманітарних організацій в якості прикриття торгівлі людьми та примусової злочинної діяльності.

- В Україні необхідно підтримувати та розширювати гуманітарну допомогу і захист, насамперед для груп особливого ризику торгівлі людьми, включаючи дітей, ВПО та мешканців центрів розміщення для уразливих груп, таких як особи з наркотичною залежністю та бездомні.
- Українські зацікавлені сторони повинні отримувати підтримку для захисту дітей від примусової праці та домашнього рабства, а також для моніторингу ризиків торгівлі людьми з метою незаконного усиновлення – в тому числі в контексті сурогатного материнства – та виявлення і направлення на розгляд потенційних випадків.
- Моніторинг та забезпечення дотримання трудових прав біженців з України в приймаючих країнах мають вирішальне значення, забезпечуючи пом'якшення ризиків торгівлі людьми для примусової праці та виявлення і направлення на розгляд потенційних випадків, з особливим акцентуванням уваги на таких секторах, як домашня робота, прибирання, сільське господарство і фабричне виробництво.
- Ситуації українців, які зазнали сексуальної експлуатації в приймаючих країнах, – офлайн та онлайн – слід приділити належну увагу, щоб забезпечити пом'якшення ризиків торгівлі людьми, а також негайно виявляти та направляти на розгляд потенційні випадки сексуальної експлуатації.
- Системи надання житла біженцям приватними господарями мають регулюватися та контролюватися для забезпечення того, щоб окремі надавачі житла не зловживали ситуацією залежності біженців від своїх господарів з метою примусової праці або сексуальної експлуатації.
- Становище українських чоловіків, яким заборонено виїжджати за межі України, які хочуть отримати захист в іншій країні, потребує спеціальної реакції правоохоронних органів, щоб забезпечити перешкоду злочинним діям суб'єктів, які наживаються на цій ситуації, а також правові, політичні та захисні заходи, які гарантують безпеку для чоловіків-біженців, що вдаються до цих небезпечних подорожей.

Ключові аспекти дослідження

- **Реагування на біженців запобігає та пом'якшує незаконне ввезення і торгівлю людьми.**
Законодавчі та політичні рамки, які застосовуються до понад шести мільйонів біженців з України в ЄС та інших європейських країнах (із загальної кількості понад 6,75 млн), – безвізовий режим, швидкий доступ до тимчасового захисту та заходи боротьби з торгівлею людьми – зменшують ризики незаконного ввезення мігрантів і торгівлі людьми.
- **Рівень сплати за сприяння нелегальному перетину кордону є низьким.**
П'ять відсотків українських біженців і шість відсотків громадян інших країн, які виїхали з України, опитаних у Німеччині, Польщі та Швейцарії у 2023 році, повідомили, що вони сплачували за послуги нелегального перетину кордону. Деякі з них можуть бути українськими чоловіками, які нелегально виїхали з України, замість того, щоб заплатити за послуги нелегального в'їзду в іншу країну (незаконне ввезення мігрантів згідно з міжнародним визначенням).

Респонденти опитування, які повідомили, що вони сплатили третім особам за сприяння нелегальному перетину кордону, вдвічі перевищують кількість респондентів, які не стикалися із зловживаннями та не були свідками зловживань стосовно їхніх співвітчизників, як-от невиплата заробітної плати та обман на роботі. Значно вищий відсоток опитаних чоловіків зазначили, що вони сплатили за сприяння нелегальному перетину кордону (9,7%) порівняно з жінками (3,6%). 45 відсотків опитаних українських біженців чоловічої статі, які заявили про це, були віком від 27 до 60 років, тому на момент опитування їх могли призвати. Майже всі вони були віком від 18 до 60 років і тому підпадали під дію положень українського закону про воєнний стан, які забороняли їм виїжджати з України, крім деяких винятків.

✓ **Використовуються різні способи допомоги українським чоловікам у виїзді з України.**

Понад 24 000 українців, більшість з яких є дорослими чоловіками, намагалися нелегально в'їхати до ЄС через «східні сухопутні кордони» упродовж 2022-2024 років. У 2023 році українська влада затримала понад 11 000 українських чоловіків, які намагалися виїхати з країни у порушення положень законодавства про мобілізацію та воєнний стан, шляхом незаконного перетину кордону (73%) або використання підроблених документів (27%). Обидва сценарії можуть передбачати сприяння з боку контрабандистів мігрантів, якщо сприяння нелегальному в'їзду в іншу країну здійснюється за винагороду. Злочинні групи, які займаються сприянням нелегальному перетину кордону чоловіками з України та наданням підроблених або фальшивих документів, стягують плату в розмірі від 2 000 до 10 000 доларів США залежно від наданої послуги та країни призначення.

✓ **3 лютого 2022 року в Україні зафіксовано менше жертв торгівлі людьми.**

З початку 2022 року українська влада виявила менше жертв торгівлі людьми, ніж у попередні роки, через зменшення державної спроможності. Упродовж 2022-2023 років в Україні було розслідувано 277 випадків торгівлі людьми, пов'язаних з трудовою експлуатацією (49%); сексуальною експлуатацією (29%); та примусовою злочинною діяльністю (21% – включаючи торгівлю наркотиками та незаконне ввезення мігрантів). Це відзначило збільшення частки випадків трудової експлуатації та примусової злочинної діяльності – і зменшення частки випадків сексуальної експлуатації та експлуатації для цілей порнографії. Виявлено 22 факти торгівлі дітьми.

✓ **ВПО та інші уразливі групи стають жертвами торгівлі людьми в Україні.**

Україна має комплексну правову, політичну та інституційну базу для боротьби з торгівлею людьми, але ризики торгівлі людьми зросли через триваючий конфлікт. Багато випадків торгівлі людьми, які розглядалися в українських судах у період з лютого 2022 року по червень 2024 року, стосуються жертв, які є ВПО або мешканцями центрів розміщення для уразливих груп, таких як особи з наркотичною залежністю, бездомні та діти-сироти, які експлуатуються для цілей примусової праці, сексуальної експлуатації та збройного конфлікту.

✓ **Країни ЄС у 2022 році зафіксували незначне зростання жертв торгівлі людьми серед українців.**

Країни ЄС, які приймають українських біженців, зафіксували збільшення кількості українців, ідентифікованих як жертви торгівлі людьми, протягом 2022 року. У 2022 році в ЄС було зареєстровано 402 жертви торгівлі людьми серед українців – 206 жінок, 192 чоловіка і четверо неідентифікованих, переважно дорослих осіб, які стали жертвами торгівлі людьми для цілей примусової праці. Для порівняння, у 2021 році в ЄС було зафіксовано 65 жертв серед українців. Це збільшення відбулося в умовах, коли кількість українців в ЄС зросла більш ніж утричі, з 0,35 відсотка всього населення ЄС у 2021 році до 1,24 відсотка у 2022 році.

Примітка

Ознаки відносно низького рівня поширеності торгівлі людьми можуть бути пов'язані з тим, що випадки ще не привернули увагу органів влади. Існують різні можливі причини для цього, в тому числі неповідомлення через проблеми з виявленням випадків торгівлі людьми та стигматизацію жертви торгівлі людьми. Крім того, більшість офіційних даних щодо торгівлі людьми у всьому світі за 2023 та 2024 роки ще не були доступні на момент написання дослідження.

- ✓ **Більшість випадків торгівлі людьми серед українців стосується примусової праці.**
Два відсотки українців, опитаних у 2023 році в Німеччині, Польщі та Швейцарії, зазнали або були свідками зловживань, які є показниками потенційних випадків торгівлі людьми для цілей примусової праці. Більшість були свідками, а не зазнали таких ситуацій безпосередньо. Потенційні випадки в основному стосуються невивплати заробітної плати; виплати сум, менших за обіцяні; обману щодо виду робіт; надмірної тривалості робочого дня; небезпечних умов праці; та обману щодо особи роботодавця. Секторами найбільшого ризику для примусової праці українців є домашня робота, прибирання, догляд, будівництво, виробництво, сільське господарство, транспорт і логістика, а також ресторанний та готельний бізнес.
- ✓ **Існують мінімальні ознаки торгівлі людьми для цілей сексуальної експлуатації.**
З 1 602 опитаних осіб, які втекли з України, семеро (0,4%) знали про українців, залучених до примусової проституції (потенційної торгівлі людьми для цілей сексуальної експлуатації). Ніхто не повідомляв, що особисто зазнав сексуальної експлуатації. Однак це слід тлумачити з обережністю, оскільки в опитуваннях віктимізації та в цілому сексуальна експлуатація, ймовірно, буде замовчуватися.
- ✓ **Проте було виявлено багато факторів ризику торгівлі людьми для цілей сексуальної експлуатації.**
Дослідження виявило ознаки зростання онлайн-попиту серед європейських чоловіків на сексуальні послуги та порнографію від українських жінок, які можуть включати сексуальне насильство та експлуатацію, а також на сексуальне насильство та експлуатацію українських дітей. Існує багато очевидних факторів ризику експлуатації у сфері проституції та секс-бізнесу, зокрема в масажних салонах і центрах розміщення, а також ознаки того, що приватні надавачі житла вимагають секс в обмін на послугу від уразливих жінок.
- ✓ **Українські діти стають жертвами торгівлі людьми для цілей примусової праці, жебракування та незаконного усиновлення.**
Дослідження виявило ознаки потенційних випадків небезпечної дитячої праці і торгівлі дітьми у сільському господарстві, будівництві, жебрацтві та домашній роботі в Україні та в приймаючих країнах, а також ознаки транскордонної торгівлі людьми для цілей незаконного усиновлення з України, у тому числі в контексті сурогатного материнства.
- ✓ **Потреба в отриманні доходу та розміщенні робить людей уразливими.**
Сорок шість відсотків українців та громадян інших країн, опитаних у Німеччині, Польщі та Швейцарії у 2023 році, не заробляли грошей через мовний бар'єр, проблеми з визнанням кваліфікації та відсутність належного догляду за дітьми. Багато ситуацій експлуатації пов'язані з наданням житла. Приватні домовленості про розміщення створюють ризик примусової праці в домашніх роботах, прибиранні та сільському господарстві, а також сексуального насильства та експлуатації через відносини залежності біженців від господарів житла.